

ABSTRACT

The novel *Absalom, Absalom* is an allegorical depiction of South America as well as the events in the period before, during and after the Civil War. Thomas Sutpen's history reflects the rise and fall of southern plantation culture. His failures necessarily reflect the weaknesses of the idealistic South. On the other hand, the title itself suggests an allusion to a headstrong son, who fights against the empire, in this novel against the wealth, built by his father.

The present paper pursues two main goals. First, applying the theory of Bildungsroman, we analyze Faulkner's novel *Absalom, Absalom*, i.e. two of his characters, Henry Sutpen and Rosa Coldfield. Although this novel was written at a time when Bildungsroman was at its peak, we cannot say that this is a typical Bildungsroman. Second, to show that love, i.e. the lack of it is something that colors Faulkner's novel *Absalom, Absalom*, no matter whether it is observed through the prism of a male or female Bildungsroman.

We also stress that Henry and Rosa are victims of the greedy Thomas Sutpen and his grand design. For this hypothesis we have used the methodology of theoretical analysis of the main characters.

Keywords: Grand design, South America, Bildungsroman, love, solitude.

SAŽETAK

Roman *Absalom, Absalom* predstavlja alegoričan prikaz Juga Amerike kao i samih događaja u periodu pre, tokom i nakon građanskog rata. Istorija Tomasa Satpena odražava uspon i pad kulture južnih plantaža. Satpenovi neuspesi nužno odražavaju slabosti idealističkog Juga. Kao što se iz samog naslova romana može zaključiti ovo je aluzija na svojeglavog sina, koji se bori protiv carstva, u ovom slučaju bogastva koje je stvorio njegov otac.

Cilj ovog rada je da ukažemo na dve bitne činjenice. Prvo, da primenjujući teoriju Bildungsromana, analiziramo Foknerov roman *Absalom, Absalom*, odnosno dva njegova lika Henrija Satpena i Rozu Koldfild. Iako je ovo delo pisano u periodu kada je Bildungsroman bio na vrhuncu po svojoj popularnosti, ne možemo da kažemo da je tipičan za taj književni pravac. Drugo, da je ljubav, tačnije nedostatak ljubavi, nešto što boji Foknerov roman. I to bez obzira da li se posmatra kroz prizmu muškog ili ženskog Bildungsromana.

Takođe, ukazujemo da su Henri i Roza žrtve pohlepnog Tomasa Satpena, odnosno njegovog životnog sna. Da bi dokazali ovu hipotezu koristili smo se metodologijom teorijske analize glavnih likova.

Cljučne reči: Životni san, Jug Amerike, Bildungsroman, ljubav, samoća.

NATAŠA DAMLJANOVIĆ
OŠ "Avram Mrazović", Sombor
ruza15@hotmail.com

**LJUBAV U SENCI ŽIVOTNOG SNA
TOMASA SATPENA POSMATRANA
KROZ PRIZMU BILDUNGSROMANA**

*Szerelem Thomas Satpen életálmának árnyékában az
oktató regény prizmáján keresztül nézve*

*Love in the shadow of Tomas Satpen's grand design seen
through the prism of the Bildungsroman*

Uvod

Bildungsroman je književni žanr koji je prema većini kritičara obeležio književnost devetnaestog veka. Nastao je u Nemačkoj, a veoma brzo prihvaćen u zemljama sa drugačijim književnim tradicijama. Problem definicije ovoga žanra nastao je zbog nemogućnosti adekvatnog prevoda nemačke reči *Bildung*, koja može da znači i proces psihičkog i obrazovnog razvoja, i stanje pojedinca na kraju jednog takvog procesa.

Bildungsroman mnogi kritičari vide kao rezultat spajanja autobiografskog i avanturističkog romana. Iako autobiografski roman kao i Bildungsroman prate razvoj i odrastanje glavnog junaka i imaju veoma sličan način pripovedanja, razlikuje ih način na koji prikazuju stvarnost. Osim toga, "u autobiografiji [...] autor, narator i glavni lik su ista osoba za razliku od Bildungsromana gde postoji autor, kao i izmišljeni narator i izmišljeni glavni lik" (Nübel, 2000: 471).

Danas postoji veliki broj različitih definicija ovoga literarnog žanra. Prema Bahtinovim rečima Bildungsroman "treba definisati na osnovu toga kako je formirana slika glavnog junaka" (Bakhtin, 1986: 10). Sa druge strane, Baldick smatra da je to "roman koji prati odrastanje glavnog junaka od detinjstva, kroz potragu za identitetom, do odrasle ličnosti" (Baldick, 1990: 24). Glavni lik, po pravilu mlada osoba, najčešće siročić ili poreklom iz provincijske porodice, odlazi u potragu za sopstvom. U toj potrazi kroz vlastita iskustva izgrađuje se i formira kao ličnost.

Jedna od najbitnijih karakteristika književnog žanra Bildungsromana jeste da se tokom vremena menjao i prilagođavao datim kulturološko-sociološkim uslovima. Tako se ovaj žanr u toku XX veka ne bavi samoopisivanjem razvoja i sazrevanja glavnog junaka,

već i njegovim kritičkim posmatranjem sveta u kome živi. Pod uticajem formiranja feminističkih pokreta širom sveta, pojavljuje se i ženski Bildungsroman u kome glavni junak nije više muškarac, već žena. Slavoj Žižek, filozof i kulturni kritičar, pak, ističe nemogućnost postojanja ženskog Bildungsromana. Tvrdi, oslanjajući se na Frojddovu i Lakanovu teoriju psihoanalize, da postati/bititi žena znači povinovati se unapred određenim kulturološkim pravilima (Žižek, 1995).

Sličnosti i razlike muškog i ženskog Bildungsromana

Koliko god da je ženski Bildungsroman kao žanr nastao i prihvaćen kasnije, većina kritičara je saglasna da oba imaju mnoge zajedničke karakteristike. Pre svega to se odnosi na krajnji cilj, a to je da glavni junak ili junakinja odraste, spozna sebe i bude prihvaćen/a od strane društva u kojem živi. Zato pojedinac “[...] pokušava da transformiše i prevaziđe društvene odnose i utopijske odgovore [...]” (Weis, 1993: 98).

Neodređenost je drugi zajednički element. Nastojanje mu je da pojasni sam proces kroz koji protagonista ili protagonistkinja prolazi kako bi dosegli svoj cilj. “Da bi došli do svog cilja, moraju da prođu kroz proces otuđenja” (Weis, 1993: 98). U muškom, to je momenat napuštanja porodice i odlazak na školovanje. Kod ženskog Bildungsromana, pak, to je stalno povlačenje u sebe, put u unutrašnjost svoje podsvesti, razgovor sa samim sobom, odnosno neprestano preispitivanje.

Stupanje u brak takođe je karakteristično za oba tipa Bildungsromana. Ono što je različito, a tiče se braka, jeste kakvo značenje ima u muškom, a kakvo u ženskom Bildungsromanu. Glavni junak se najčešće ženi kada je već pronašao mesto u društvu, što znači da je završio svoju ‘potragu’, a glavna junakinja stupa u brak dok još uvek nije psihički sazrela. Ono što je za muški Bildungsroman odlazak od kuće i potraga za svojim identitetom, u ženskom Bildungsromanu to je oslikano kroz napuštanje kuće i ulazak u brak. Zato “za junaka Bildungsromana brak nije cilj već nagrada za postignuti cilj” (Fraiman, 1993: 129).

Osim zajedničkih elementa koje ova dva tipa Bildungsromana imaju, ističu se elementi po kojima se i razlikuju. U muškom tipu Bildungsromana radnja i praćenje razvoja glavnog lika započinju još u doba njegovog detinjstva. U ženskom tipu Bildungsromana sve ovo isto započinje ali u periodu kada je ona već u odmakloj adolescenciji. Naravno, ovo vreme kod ženskog Bildungsromana je promenljivo, ponekad započinje tek sa njenim ulaskom u brak, pa čak i sa rađanjem deteta.

Za razliku od protagoniste koji ima priliku da napusti kuću i da u potrazi za sopstvom organizuje svoj život na način koji njemu odgovara, protagonistkinja tu priliku nikada ne dobije. Možda je ispravnije reći da nikada ne dobija na isti način kao on, jer i ona ponekad napušta svoju porodicu, ali uglavnom na neko kratko vreme bez namere da stiče iskustva samostalnog življenja.

Ako je tema analize formalno obrazovanje, zapaža se i te kako razlika između ova dva tipa romana. Za muškog protagonistu formalno obrazovanje je deo njegovog procesa sazrevanja. Napuštanje kuće zapravo je njegov odlazak u veliki grad gde stiže sva iskustva, pa i formalno obrazovanje. Ovaj deo procesa sazrevanja nije namenjen i protagonistkinji, pogotovo ne u XIX veku. Njeno obrazovanje se svodi na učenje veština koje će joj omogućiti da vodi kuću i da brine o porodici i deci.

Ova dva tipa Bildungsromana razlikuje i činjenica da “protagonista Bildungsromana odrasta uz mentora, što nije slučaj sa glavnom junakinjom” (Labovitz, 1986: 24). To što glavni junak sazreva uz svoga idola, starijeg i iskusnijeg muškarca, omogućuje mu da lakše uđe u svet odraslih. To je isti onaj koji mu pomaže da otvori različita vrata života. Nasuprot njemu, protagonistkinja nema svoga mentora. Njeno sazrevanje najčešće se nastavlja u braku, uz muža, zbog čega sam proces traje mnogo duže.

Na kraju, protagonista kada dođe do kraja svog razvojnog puta, izgrađena je osoba sa jasnim ciljevima ispred sebe. Odlučuje da li će se povinovati pravilima društva u kojem živi, ili će doneti odluku da se bori protiv tog istog društva iskustvom i znanjem koje je stekao. Protagonistkinja, nažalost, nema mogućnost takvog izbora. Jedino što može da uradi je da se izoluje od spoljašnjeg sveta i da pokuša pronaći odgovore u dubini svoje podsvesti.

Formiranje lika Henrija Satpena

Henri Satpen sin je Tomasa Satpena, glavnog junaka romana *Absalom, Absalom* (1936). Jedini je i pravi Tomasov naslednik, jer je plod braka sa belkinjom Elenom Koldfield. Iako ga Tomas smatra svojim naslednikom, Henri nije njegov jedini sin. Sin mu je i Čarls, iz odnosa sa Haičankom, meleskinjom, Eulalijom Bon. Čerka je vlasnika plantaže na kojoj je Tomas nekada radio kao nadzornik. Shvativši da prelepa Eulalija ima crnačke krvi u sebi, Tomas donosi odluku da napusti i nju i sina Čarlsa.

Kao i u svakom tipičnom Bildungsromanu, Henrijevo odrastanje prolazi kroz različite faze. Na svom putu spoznaje mora da se izbori sa postavljanjem različitih životnih prepreka. Odrasta na imanju svoga oca, nekoliko kilometara udaljenom od Džefersona. Drugim rečima, on je “dete određenog senzibiliteta koji odrasta na selu ili u provinciji, gde nailazi na različita ograničenja, društvena i intelektualna, [...]” (Buckley, 1974: 17). U svom ranom detinjstvu najviše vremena provodi sa majkom i sestrom Džudit. Nažalost, pošto živi na periferiji, udaljen i izolovan od ostale dece, Henri nema drugog izbora. Sva ta oskudnost života sa kojom se Henri bori u svom ranom detinjstvu ostavlja na njega dubok trag. Takav život onemogućava mu da ispolji i razvije svoje talente koje, kao i svako drugo dete, poseduje. Svaki dan proveden na tom istom mestu stvara mu stigme koje će ga pratiti i obeležiti njegov kasniji život. Jedino što mladom Henriju preostaje je da svakodnevno posmatra kako bogatstvo njegovog oca raste. Međutim, Henri ne uživa i ne pronalazi zado-

voljstvo u tome. Za njega to nema nikakvog značaja. Više ga boli i razdire što njegov otac, zbog širenja svoje imperije, ne provodi vreme sa njim. Primoran je da skoro svako veče gleda borbe crnaca koje Tomas organizuje, a neretko i učestvuje u njima. Njegova majka ih opisuje kao neku vrstu horora jer “[...] oni se ne bore kako se bore belci sa oružjem i pravilima koja su svima poznata, već to rade tako da povrede jedan drugog što brže i što je teže moguće” (Faulkner, 2005: 29). Henri u neverici posmatra i često, u suzama, nakon tih borbi traži utehu u zagrljaju svoje majke. Njegove reakcije govore da ne liči na svoga oca i da nije ‘pravi’ Satpen, bar ne onakav kakvim Tomas želi da ga vidi. Senzibilitet se više poklapa sa senzibilitetom majke, odnosno Koldfeldovih sa kojima ima istinski odnos pun poverenja. Odlasci kod svog dede, Eleninog oca, činili su ga srećnim, iako nisu bili česti. Ali za njega bili su potpuno novo iskustvo, neki drugačiji svet.

Henri Satpen u toku 1859. godine napušta porodicu i odlazi na Univerzitet u Misisipiju kako bi nastavio školovanje, a ujedno i započeo svoj samostalni život. Prema Baklijevim rečima, “tamo u gradu započinje njegovo pravo ‘obrazovanje’, ne samo priprema za karijeru, već, i često još važnije, njegovo direktno iskustvo urbanog života” (Buckley, 1974: 17). Po prvi put Henri se udaljava od kuće na duže vreme. Napušta mesto gde je rođen i odlazi u nešto za njega totalno nepoznato. “Henri, koji do tada nikada nije bio čak ni do Memfisa, [...] obučen u svoju seljačku odeću, odlazi na konju i sa svojim slugom – crncem” (Faulkner, 2005: 97). Često je svojom pojavom, među vršnjacima, izazivao podsmehe drugih. Njegova jednostavnost i direktnost, kao i nemogućnost da bude prihvaćen i da se uklopi u novo okruženje, shvaćeni su kao odlike mladog, prostog čoveka. Odrastanje na periferiji, nemogućnost druženja i odrastanja sa drugom decom, veoma brzo kod Henrija uzima svoj danak. Većina njegovih vršnjaka, kolega sa fakulteta, za njega kažu da “[...] je bio provincijalac, po ponašanju sličan klovnu, koji je u većini slučajeva reagovao instinktivno i veoma agresivno, [...]” (Faulkner, 2005: 96).

Na njegovo veliko iznenađenje, upoznaje Čarlsa Bona, nekoliko godina starijeg od sebe. “[...] Čarls Bon [...] je mladi čovek koji odiše svetskom elegancijom i sigurnošću svojstvenom njegovim godinama, lepotom, [...]” (Faulkner, 2005: 74). Ni ne sluti da je to njegov polubrat, odnosno sin Tomasa Satpena sa Eulaliom Bon, Haićankom kroz čije vene teče osmina crnačke krvi. Henrijevo školovanje, od samog početka pa sve dok nije prekinuto zbog građanskog rata, bilo je pod Čarlsovim uticajem. Čak je uspeo da ga nagovori da pređe na pravo uz nameru da Henriju ukaže da zakon u ovoj državi nije isti za sve. Bila je to Čarlsova skrivena želja da Henriju da do znanja o različitoj primeni zakona u njihovim svetovima. Osim što postaju dobri i nerazdvojni prijatelji, Čarls postaje i Henrijev uzor. Svojim savetima mu pomaže, a Henri “[...] protagonist pokušava da oblikuje život prema svom uzoru” (Labovitz, 1988: 181). Čarls se postavlja u ulogu Henrijevog mentora, i osim što ga usmerava formalno, utiče i na njegovo neformalno ili životno obrazovanje. “Mogu samo da zamislim način na koji je to uradio; način na koji je Henrijevu nevinu i lošu stranu malograđanske duše kao i njegovog intelekta lagano izlagao tajnama života, [...]” (Faulkner, 2005: 110).

Čarls je često upozoravao Henrija na neprihvatljiv način njegovog ponašanja. Počev od držanja, načina govora, ophođenja prema drugim ljudima, pa sve do odnosa prema ženama. Upozoravao je da sve one veštine koje je naučio kod kuće nisu dovoljne da bi uspeo i bio prihvaćen u nekom otmenom društvu. To što Henri ume sa životinjama i što bolje jaše konja nego što hoda, ovde nema nikakvu važnot. Zbog toga je Henri “[...] noći i noći provodio budan da bi naučio kako da se izležava u spavaćoj sobi obučen u penjoar [...]” (Faulkner, 2005: 317). Vremenom, Čarlsov uticaj na Henrija postajao je sve snažniji. Mogućnost da manipuliše Henrijem poprilično ga je činila srećnim. Hranio je svoju sujetu, svoju bol koju je negde duboko u sebi skrivao. Jer, Čarls nije imao iste mogućnosti kao Henri, da odrasta pored svoga oca. Njihova druga zajednička Božićna poseta Džefersonu pretvara se u pakao. Henri konačno saznaje pravu istinu od svog oca – Čarls je njegov polubrat! Zato i ne može da oženi Henrijevu sestru Džudit, jer mu je ona polusestra.

Henrijeva reakcija ostavlja njegove najbliže članove porodice bez reči. Iako svi očekuju da on Čarlsu okrene leđa, poverenje i prijateljstvo koje je sa njim izgradio tokom boravka na fakultetu, a koje nije pronašao ni u jednoj muškoj osobi u svom najbližem okruženju, pre svega ni u svom ocu Tomasu, gura ga u Čarlsovo naručje. Iz straha da može da ga izgubi za sva vremena, Henri odlučuje da napusti svoju porodicu. “Henri nije morao da ode. On je dobrovoljno od sebe napravio beskućnika, [...]” (Faulkner, 2005: 106). U tom trenutku njemu je Čarls važniji od bilo koga na ovom svetu. Želeo je da se poistoveti sa njim, sa njegovim načinom života.

Uz Čarlsa, Henri otkriva i ulazi u novi svet, svet žena. Dugogodišnje iskustvo njegovog polubrata pomaže mu da prekine sa predrasudama koje su ga proganjale i da postane pravi muškarac. Henri je odrastao u delu Amerike u kome se žene dele u tri grupe: device koje muškarci jednog dana žene, kurtizane koje muškarci posećuju kada subotom odu do grada da bi se malo zabavili i crnkinje-robinje koje služe da muškarci-belci najčešće izgube nevinost. Naravno, Čarlsa je to sve vređalo jer je i njegova majka delom crnkinja, zbog čega nije priznat kao Satpenov sin. Ima potrebu da te Henrijeve predrasude o ženama promeni. “[...] Ne kurva. [...] Nikada se ne obraćaj tako ženama u Nju Orleansu [...]. Mi - nas hiljadu belih muškaraca ju je stvorilo, [...]. Mi smo doneli zakon kojim smo omogućili da osmina jedne krvi prevagne i nadmaši sedam osmina druge” (Faulkner, 2005: 115).

U svakom Bildungsromanu glavni junak u svom sazrevanju najčešće doživljava dve ljubavi sa osobama suprotnog pola koje na njega imaju neizmeran uticaj. One su deo procesa životne edukacije, životnog *Bildunga*, i u zavisnosti kako ih doživi, formira svoj stav prema ženama. Obično jedno iskustvo je negativno, a drugo pozitivno, “jedno ponižavajuće, a drugo uzbuđujuće - koje se pamti ceo život. Oba ova iskustva služe da izazovu moralnu i emocionalnu reevaluaciju” (Buckley, 1974: 18). Iako Henri uz Čarlsa upoznaje svet žena, ne stiče ista iskustva kao bilo koji drugi protagonist Bildungsromana. Možda zato što ovo delo i nije tipičan Bildungsroman. Henrijeva prva ljubav je njegova rođena sestra Džudit prema kojoj još u ranom detinjstvu počinju da se javljaju osećanja. Vremenom postaju jača. Ponekad toliko jaka da je i okolina to primećivala. Kako su živeli na

periferiji, udaljeni od druge dece, svakodnevna i neminovna međusobna usredsređenost i nije mogla da izraste u ništa drugo do osećanja o kojima su mnogi sugrađani šaputali među sobom. “[...] Mnogi u gradu znali su da između Henrija i Džudit postoji nešto više nego što je tradicionalna vernost koja postoji između brata i sestre; veoma čudan odnos [...]” (Faulkner, 2005: 79).

Henrijeva druga velika ljubav je sam Čarls Bon, njegov polubrat. Taj ljubavni trougao će sve njih na kraju dovesti do samouništenja. Henrijevo i Čarlsovo poznanstvo vremenom prelazi u prijateljstvo, a kasnije u Henrijevu ogromnu opsednutost njime. Iz takvog njihovog odnosa Henri saznaje koliko malo zna o životu. Čarlsova prefinjenost, držanje, maniri, iskustvo nešto je što Henrija obara sa nogu. Sposobnost da se u svakoj situaciji snađe, da za sve ima rešenje, da ga i drugi obožavaju koliko ga on obožava, to je Henrija ostavljalo bez daha. Toga je bio svestan i Čarls “[...] koji već godinu i po posmatra Henrija kako se oblači kao i on sam, kako ga imitira kada govori, [...]” (Faulkner, 2005: 107). Iako u tom kovitlacu emocija, i Henri je bio svestan koliko je zapravo opčinjen Čarlsom. “Oh, znam. Znam. Ti mi kažeš da su dva i dva jednako pet, i zaista jesu pet” (Faulkner, 2005: 118). Pa čak i one noći kada je napustio svoju roditeljsku kuću, odrekao se prezimena, nasleđa, i tada je bio svestan svega, svoje ljubavi koju je osećao prema Čarlsu, mada je nikada nije smeo izgovoriti naglas.

Izbijanje građanskog rata u Americi onemogućava Henrija da svoje školovanje privede kraju. Tragični događaji koji se šire zemljom utiču da se uzavrele emocije među članovima Satpenove porodice donekle stišaju. Međutim, Henrijev i Čarlsov odnos postaje sve komplikovaniji. Velika ljubav i Henrijeva opsednutost Čarlsom, prelaze u mržnju koja se završava tragično. Naime, prefrigani Čarls, u nameri da napakosti svom ocu Tomasu Satpenu, iz nedvosmisleno rdavih porodičnih odnosa preti da će ipak da oženi Džudit, Henrijevu rođenu, a svoju polusestru. Ovaj, pak, to zabranjuje i onemogućuje, uz objašnjenje da su Čarls i Džudit blizak rod. Po njemu ta veza nije moguća. Taj čin zatiče čitaoca, jer je ceo grad pričao “da, Henri je bio taj koji je zaveo Džudit; a ne Čarls [...]” (Faulkner, 2005: 97). Na kraju, kada uvidi Čarlsovu rešenost da je oženi i da to više ne može da spreči, Henri ubija Čarlsa.

Formiranje lika Roze Koldfeld

Roza Koldfeld je mlađa sestra Henrijeve majke, Elene Koldfeld, i jedan od nepouzdanih pripovedača ovoga romana. Kao pravi ženski predstavnik Juga Amerike pre građanskog rata, sve događaje posmatra i prikazuje uklapajući ih u jedan veliki mozaik, kako bi opisala sve ono što se dešavalo u prošlosti. Roza pokušava da ubedi čitaoca da je i sama, kao i Henri, žrtva jednog čoveka, odnosno njegovog velikog plana. Smatra da je zato i ostala sama, usedelica. Odakle inače mržnja koju oseća prema Tomasu Satpenu i sa kojom živi već pune četrdeset i tri godine. Mržnja koja traje toliko dugo i ne može da prođe.

Roza je rođena kao drugo dete u porodici. Velika razlika u godinama između nje i sestre Elen ukazuje na želju njihovog oca da ima i sina. Na Rozinu veliku žalost, njena majka koja u tom momentu ima oko četrdesetak godina, umire na porođaju. Roza nikada nije osetila šta znači prava i istinska roditeljska ljubav. Odrastala je u veoma surovoj sredini, bez majke, sestre, drugarice. Sve to ostavilo je posledice na nju i kasnije se reflektovalo na njeno ponašanje i celokupan život. Jedini oslonac pronalazi u tetki, očevoj sestri koja je bila usedelica sve do svoje trideset i pete godine. I uprkos nastojanju da nadomesti Rozinu majku, nije u tome uspela. Zato Roza svoje detinjstvo posmatra kao spartansko odrastanje koje ju je nateralo da “[...] čuje pre nego što razume i da shvati pre nego što je čula [...]” (Faulkner, 2005: 140). Tetka brine o Rozi i njenom bratu “[...] sve do noći kada se popela na prozor i nestala [...]” (Faulkner, 2005: 64). Tako Roza ostaje ponovo sama.

Kao tipični ženski protagonist Bildungsromana, Roza ima veoma zategnut, usiljen i problematačan odnos prema svome ocu. Pamti po krutosti i bezosećajnosti. Tokom celog života živi sa mišlju da je njeno rađanje bilo razlog majčine smrti. Otuda okrivljuje oca i oseća veliku mržnju prema njemu. Ne uspeva da njihov odnos popravi jer ga je krivila za mnoge loše stvari u njihovoj porodici. Smatra ga krivcem i za Eleninu udaju za Tomasa Satpena. Satpen je za nju bio strašni džin, koji doprinosi uništenju budućnosti Roze i njene porodice, što će se na kraju ispostaviti kao istina.

Rozino razočarenje u oca intenzivira se kada on odluči da zatvori prodavnicu i bukvalno se sakrije od vojske u potkrovlje kuće. “On nije bio kukavica” (Faulkner, 2005: 82), tako bi Roza često znala da ponovi i na taj način pokuša da pronađe opravdanje za oca. U dubini duše znala je da sve u vezi sa njim predstavlja kukavički čin. Svoj gnev koji se u njoj sakupljao godinama, a koji nije mogla da ispolji prema svom ocu - kukavici, donekle je inspirisao da “u isto vreme piše herojske pesme o muškarcima od kojih se njen otac skrivao [...]” (Faulkner, 2005: 68).

Tipična je junakinja Bildungsromana devetnaestog veka, jer je kao i ostale junakinje lišena mogućnosti da se školuje. Za tetkinog života sa njima, nije učila da radi ni kućne poslove jer ih je radila tetka. Suočavanje sa realnim životom dešava se kada tetka odluči da pobjegne sa svojim budućim mužem. Međutim, nakon očeve smrti, Roza upada u još veći problem jer “sada gospođica Roza nije bila samo siročić, već i beskućnik” (Faulkner, 2005: 84). Zato je primorana da se preseli kod Džudit i Klajt i da sa njima dočeka kraj rata. Sve joj to pada veoma teško, ali to je jedini način da preživi. Zajedno iščekuju povratak Tomasa Satpena kući jer je “[...] jedini razlog našeg opstanka [...] saznanje da će kad se vrati pokušati da spase ono što je preostalo od njegovog imanja i da ga povrati” (Faulkner, 2005: 154). Naravno, to je dalje značilo da će time povratiti i njihov ugled i mogućnost da se one konačno udaju.

Osim toga što Roza nema mogućnost da se školuje, oseća i veliki nedostatak mentora ili ženskog idola. Ovo je i jedna od najznačajnijih karakteristika koje prave razliku između muškog i ženskog Bildungsromana devetnaestog veka. Nakon smrti njene majke koju ni ne pamti, smrti starije sestre i bekstva tetke koja se i najviše zadržala u njenom životu, gubi

svaku mogućnost da u najbližoj okolini pronade nekog potencijalnog uzora. Ostaje prepuštena samoj sebi. Zbog toga, prema rečima Ester Labovic (Esther Labovitz), za razliku od razvojnog procesa kod muškaraca koji se završava okončanjem obrazovanja, razvojni proces kod većine žena nastavlja se i u srednjim godinama. Dakle, “[...] ženski Bildungsroman zahteva nastavak obrazovanja i nakon što heroína uđe u brak, jer do ovog trenutka ona nema jasnu definiciju sebe ili svoje uloge [...]” (Labovitz, 1988: 194).

Na kraju rata Tomas Satpen vraća se kući i po prvi put Rozu posmatra kao ženu. Ona to primećuje i u njoj se rađa želja da konačno oseti pravu, istinsku ljubav. Sa jedne strane ima osećaj krivice, jer je reč o bivšem mužu njene pokojne sestre, kojeg se plašila i upoređivala ga sa džinom. Sa druge strane, svesna je da joj je izbor muškarca sveden samo na njega, jer je rat odneo mnoge mlade živote. Inače, kao siročić i beskućnik, nije ni bila neka prilika za udaju. Odmah po dolasku, Satpen sa svojih pedeset devet godina odlučuje se da zaprosi skoro trostruko mlađu Rozu. Njegova direktnost je pomalo zbunjuje. “Ti možda misliš da ja nisam bio dobar muž za Elenu. [...] stariji sam i mislim da mogu da obećam da neću biti gori muž prema tebi. To je bilo svo njegovo udvaranje” (Faulkner, 2005: 164). Nažalost, Roza oseća da to i nije neka ljubav, nego više njegova potreba za ženom i još jednim naslednikom. Na to ukazuje i njegovo odlaganje određivanja datuma svadbe. Svesna je da mu nikada nije nedostajala, da nikada nije bilo strasti među njima. Jer, više je bio zabrinut za ponovno uspostavljanje imanja, nego za nju.

U jednom od njihovih zajedničkih popodneva Satpen povređuje Rozu tako što joj predlaže da oni “[...] prvo probaju, i ako bude dečak i poživi, oni će se uzeti” (Faulkner, 2005: 284). Na ovakvu ponudu Roza je zanemela. Nije mogla da veruje u njegovu toliku surovost. Snovi o udaji su se u momentu srušili. Ponos koji joj je još jedino preostao, nije mogao da podnese ovakvu uvredu. Njena reakcija na Satpenovu ‘neprirođnu ponudu’ ukazuje na dva procesa karakteristična za ženski Bildungsroman. Prvi, shedding ili odbacivanje, termin je koji Ester Labovic definiše kao momenat karakterističan za razvoj, sazrevanje i samospoznaju heroine Bildungsromana. To je “[...] značajan čin kojim se heroine oslobađaju viška prtljaga tokom svog životnog puta” (Labovitz, 1988: 253). Ovaj termin se takođe odnosi i na lišavanje osećaja krivice, straha, mržnje samoga sebe, sopstvene beznačajnosti, kao i oslobađanje od porodičnih veza, tereta različitih ideologija i religije. Drugi, borba za polnu, rasnu i svaku drugu ravnopravnost. To je proces koji ukazuje na specifičnost ženskog Bildungsromana a koja se opet ogleda u njegovoj povezanosti sa različitim ideologijama i političkim pokretima. Kroz njeno sazrevanje “[...] heroína traži jednakost tamo gde ranije nije postojala, [...]” (Labovitz, 1988: 255).

Samim tim, u toj njenoj želji i borbi za ravnopravnost među polovima, protagonistkinja otvara novi svet u potrazi za svojim ličnim razvojem. Momenat ‘Satpenove neprirođne ponude’ postaje i momenat kada Roza odlučuje da sa sebe zbaci teret koji kao heroína romana nosi na svojim plećima. Usprotivljuje se Satpenovoj ponudi tako što podiže svoj glas. To je ujedno i momenat kada Roza definitivno odlučuje da napusti njegovo imanje i da se konačno pomiri sa svojom sudbinski predodređenom samoćom.

Zaključak

Karakteristika pisanja Vilijama Foknera (William Fockner) jeste da jednu te iste priču priča više junaka njegovog romana. Tako svakom čitaocu omogućuje da priču sagleda iz različitih uglova, a ujedno mu šalje poruku da nijedan od pripovedača nije do kraja pozdan. Daje glas “diskreditovanim ljudima koji su predstavnici poraženog Juga Amerike, kao i ljudima koji su otuđeni od sredine u kojoj žive, duševnim bolesnicima i idiosinkratičnim osobama” (Denard, u: Kolmerton & Wittenberg, 1997: 22).

Fokner, inače, svoje pisanje usredsređuje na događaje sa područja američkog Juga. To je mesto gde je rođen i gde pronalazi neiscrpn materijal. “Svoju stilističku jarost i snagu naracije usmerio je na kreiranje mita o istoriji Juga, koja je prilično tragična, koja fascinira svojom psihološkom dubinom i obojenošću, nasiljem, kompleksnošću odnosa crnaca-Indijanaca-belaca [...]” (Vukčević, 2010: 364).

Sve ove karakteristike Foknerovog načina pisanja romana kao i teme kojima se bavi, omogućavaju da se roman *Absalom, Absalom* koji, i ako nije tipičan Bildungsroman, analizira iz ovoga književnog pravca. Kroz odrastanje i sazrevanje njegovih likova, Henrijevo i Rozino, koje je obojeno nedostatkom ljubavi i razumevanja kako od njihove najbliže porodice, tako i od okoline u kojoj žive, opisuje sve što se dešavalo na Jugu Amerike pre, tokom i nakon građanskog rata. Ukazuje kako dva različita lika postaju žrtve Tomasa Satpena, osobe, koja ima ‘plan’. Zato, za Henrija i Rozu, ljubav je puko vraćanje u prošlost.

Ako je doživljavanje dve ljubavi u klasičnom Bildungsromanu karakteristično za njegovog protagonistu, onda se i Henri sa svoje dve ljubavi potvrđuje u ovom pravilu. Međutim, za Henrija obe ljubavi su nažalost tragično iskustvo, za razliku od klasičnog Bildungsromana gde je prva ljubav najčešće bolna i poražavajuća, a druga kao ljubav života. U ranoj mladosti Henri se zaljubljuje u svoju rođenu sestru Džudit, a odlaskom na dalje školovanje rađa se druga ljubav-Čarls, njegov polubrat. Zaludenost Čarlsom i ljubav koju oseća prema njemu, odvlače ga i od kuće i od porodice. Sreću ne može da pomuti niti saznanje da mu je Čarls polubrat, niti Čarlsova namera da iz osвете oženi Džudit, koja je Čarlsu polusestra, a Henriju rođena sestra. Ljubavni trougao između Henrija, Čarlsa i Džudit usmeriće njihove živote ka tragičnom kraju.

Roza Koldfield, glavna junakinja romana, takođe, ne uspeva da spozna istinsku ljubav. Tragedija kreće rođenjem i traje do kraja života. Smrt majke na porođaju i egoističan stav oca koji je umesto Roze očekivao sina naslednika, kod nje izazivaju osećaj mržnje. Povratak Tomasa Satpena iz građanskog rata bio je nagoveštaj ljubavne priče koja se zapravo nikada nije ni desila. Svesna da mu je potrebna žena, a njoj sigurnost i utočište, potisnula je i drastičnu razliku u godinama između sebe i Tomasa, pa i činjenicu da je četiri godine mlađa od njegove ćerke Džudit. Mračnu senku na Rozinu nadu u ljubav bacila je Tomasova sumnja da mu možda neće roditi sina. Uvređena, a i suviše ponosna, Roza bez dvoumljenja napušta Tomasovo imanje.

Na kraju, oba ova lika, Henri i Roza, završavaju tragično, ne uspevajući da do kraja prođu kroz proces sazrevanja. Žive zarobljeni u svojoj ljušturi formiranoj u prošlosti. U želji da se odrekne toga bremena, Henri uništava samoga sebe. A Roza koja i živi jedino u prošlosti, vremenom postaje pravi osobenjak. Izolovani su, otuđeni od svega što ih okružuje, usamljeni, bez ljubavi. Henri ubija svoga polubrata Čarlsa i neko vreme provodi u izgnanstvu. Pred smrt, uspeva da se vrati kući i kradom ostaje nekoliko godina uz svoju sestru Džudit i polusestru Klajt. Roza je takođe sama, ispunjena mržnjom prema Tomasu Satpenu, koji joj je uništio i nadu da će konačno osetiti strast i ljubav prema muškarcu. Zbog toga što ju je ponizio, omalovažio, ne može drugačije već da se svakodnevno budi sa osećajem mržnje pune četrdeset i tri godine.

LITERATURA

- Baldick, C. 1990. *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*. Oxford: Oxford University Press.
- Bakhtin, M. 1986. *Speech Genres and Other Late Essays*. Texas: University of Texas Press, Austin.
- Buckley, J. H. 1974. *Season of Youth: The Bildungsroman from Dickens to Golding*. Cambridge: Harvard University Press.
- Denard, C. 1997. "The Long, High Gaze: Mythical Consciousness in Morrison and Faulkner". In *Unflinching Gaze: Morrison and Faulkner Re-Envisioned*. Eds. Carol Kolmerton and Judith Wittenberg. University of Mississippi Press. 17-30.
- Dimino, A. 1997. "Toni Morrison and William Faulkner: Remapping Culture". In *Unflinching Gaze: Morrison and Faulkner Re-Envisioned*. Eds. Carol Kolmerton and Judith Wittenberg. University of Mississippi Press. 31- 47.
- Faulkner, W. 2005. *Absalom, Absalom*. London: Vintage books.
- Fraiman, S. 1993. *Unbecoming Women: British Women Writers and The Novel of Development*. New York: Columbia University Press.
- Labovitz, E. K. 1986. *The Myth of the Heroine: The Female Bildungsroman in the Twentieth Century: Dorothy Richardson, Simone de Beauvoir, Doris Lessing, Christa Wolf*. New York: Peter Lang.
- Nübel, B. 2000. *Autobiografskikomunikacionimedijioko 1800. godine*. In: R.E.Č. Časopis za književnost, kulturu i društvena pitanja. Nr. 60. 5. Beograd. Samizdat Free B92.
- Vukčević, R. 2010. *A History of American Literature*. Beograd: Filološki fakultet.
- Weis, C. L. 1993. *From Margins to Mainstream*. Philadelphia: Iniversity of Pennsylvania Press.
- Žižek, S. 1995. *Woman is one of the Names-of-the Father*. Lacanian Ink 10 – 1995 Web, 29 November 2011.